

“KISALIK BİLGELİĞİN RUHUDUR”: ORTAÇAĞ TARİH ANLATILARINDA KISALIK YÖNTEMİ

Fatih DURGUN*

Öz Tarihsel anlatıların işlevsel biçimde okuyucuya sunulması ve verilmek istenen öğretici ve ahlaki mesajın yerli yerince ifade edilebilmesi amacıyla retoriksel bir anlatı stratejisi olarak antik dönemden beri kullanılan kısalık yöntemi Ortaçağ Avrupa’ında yazılan tarih metinlerinin birçoğunda görülebilir. Okuyucuyu etkilemek, anlaşılır bir dille ikna edebilmek ve eğlendirmek gibi amaçları taşıyan anlatıda kısalık yöntemi hakikatin öz biçimde verilebilmesinin de etkin bir yolu olarak görülmüştür. Bu çalışmada, Ortaçağ Avrupa tarihçiliğinde ihmal edilen anlatıda kısalık konusu bir anlatı türü olan Ortaçağ Avrupa kroniklerinden örneklerle tartışılacaktır. Ortaçağ tarihçileri anlatıda *brevis* yani kısalık/özlük sorununa neden önem vermişlerdir? Bir başka deyişle, farklı tarihçilerin eserlerinde anlatının kısa olması gerektiği vurgusu niye bu kadar öne çıkmıştır? Bu sorular etrafında yapılacak tartışma, Ortaçağ tarihçilerinin kısalık/özlük ilkesine dayanarak okuyucu kitlesini, her ne kadar sınırlı bir kitleden bahsediyorsak da, dikkate aldıklarını, bu ilke aracılığıyla geçmişte yaşanan hakikati tarihsel gerçeklik alanında anlaşılır biçimde sunmayı hedeflediklerini ve sıkıcı olacakları kaygısıyla okuyucuyu hem keyif alarak okumaya hem de düşünmeye sevk etmek istediklerini ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ Avrupası, Tarih, Anlatı, Kısalık, Biçem

“BREVITY IS the SOUL of WIT”: The METHOD of BREVITY in MEDIEVAL HISTORICAL NARRATIVES

Abstract: The method of brevity has been used as a rhetorical narrative strategy since the Antiquity. Brevity method can also be detected in many Medieval European historical narratives as an instrument of presenting the narrative to the audience functionally and expressing the didactic and moral message properly. Brevity method in medieval narratives was very helpful for the historians in order to communicate truth very lucidly by influencing, convincing and entertaining the reader. The purpose of this study is to examine the question of brevity in the narratives through the analysis of the examples from medieval chronicles. This subject is quite important but has been neglected by many historians. The main question to be asked in this paper is: why did the medieval chroniclers

* Dr. Öğr. Üyesi., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Tarih Bölümü, E-posta: fatih.durgun@medeniyet.edu.tr

give utmost importance to the question of *brevis* in their works? In other words, why did the chroniclers underline the use of *brevis* in narration process? By examining these questions, this paper will hopefully display that the medieval chroniclers were considering the concerns of their readers even though we mention relatively limited audience. Additionally, this study will show how the medieval chroniclers as historians aimed at representing truth very clearly on the plane of historical reality and attempted to encourage their readers to think by reading and enjoying the text.

Keywords: Medieval Europe, History, Narrative, Brevity, Style

Extended Summary

Purpose

The method of brevity has been used as a rhetorical narrative strategy since the Antiquity. Brevity method can also be detected in many Medieval European historical narratives as an instrument of presenting the narrative to the audience functionally and expressing the didactic and moral message properly. Brevity method in medieval narratives was very helpful for the historians to communicate truth very lucidly by influencing, convincing and entertaining the reader. The purpose of this study is to examine the question of brevity in the narratives through the analysis of the examples from medieval chronicles. This subject is quite important but has been neglected by many historians. The main question to be asked in this paper is: why did the medieval chroniclers give utmost importance to the question of *brevis* in their works? In other words, why did the chroniclers underline the use of *brevis* in narration process? By examining these questions, this paper will hopefully display that the medieval chroniclers were considering the concerns of their readers even though we mention relatively limited audience in that period. Additionally, this study will show how the medieval chroniclers as historians aimed at representing truth very clearly on the plane of historical reality and attempted to encourage their readers to think by reading and enjoying the text.

Method

As has been indicated before, this study tries to show how the medieval chroniclers used the method of brevity as a narrative strategy in their works. Therefore, it deals with narrative primary sources and bring together the evidence from different Medieval European chronicles by textual and contextual analysis to support the overall argument of this paper that the chroniclers formed the content of their narratives according to the rules of narrative style to give their instructive message to their readers very clearly.

Results and Conclusions

It is crucial to understand how the medieval historians classified the historical evidence if we want to evaluate properly what the brevity in historical narrative meant for medieval historian. Thus, the meaning of historical reality and historical evidence will bring us to the narrative ground and its components on which the historical narration was constructed. In this sense, firstly we must look at the writings of Isidore of Seville (d. 636) since he was one of the influential transmitters of the wisdom of Antiquity to the medieval period. In his *Etymologies* (Etymologiae), Isidore mentioned the types of history (generibus historiae) and attracted attention to the point that historians had to decide what was related to historical reality and what was not as they were narrating the events and facts.

According to Isidore's formulation inherited from Cicero and Quintilian's rhetorical narrative descriptions, Isidore offered three types of history. They are history (historia), plausible narrations (argumentum) and fable (fabula). *"Histories are true deeds that have happened, plausible narrations are things that, even if they have not happened, nevertheless could happen, and fables are things that have not happened and cannot happen, because they are contrary to nature* (Isidore of Seville, 2006: 67). As can be understood from this classification, Isidore tried to define the relationship of historical knowledge with eternal Truth. Therefore, he made a distinction between eternal truth (veritas) and the true things (verus) deriving from Truth (Isidore of Seville, 2006: 230).

The hierarchy constructed by Isidore among the types of history in relation the definition about Truth has influenced the form of narrative in medieval historiography. Since the field of historical reality was limited by the events happened in the past and the facts directly related to the past, then it was necessary to communicate this reality to the audience

in a very lucid narrative. This shows us that the question of brevity in narrative and historical reality were certainly interrelated for medieval historians. Additionally, it presents how the narrative as a form determined the works of medieval historians. There many examples which can be detected about the question of brevity in the medieval chronicles. The works discussed in this article such as Thomas Gray's *Scalacronica*, Wipo's *The Deeds of Conrad II* or Thomas Burton's *History of Meaux Abbey* show us the concern of the historians to present the historical reality that they believed as a reflection of Truth to their readers for didactic and moral purposes through the narrative strategy of brevity.

Conclusion

Considering the discussion based on the evidence from medieval historical narratives, it is very certain that brevity as a leading method of narrative was quite helpful tool of proper and direct communication in the text for the medieval historians. Medieval historians knew that they had to be very clear if they wished to convince their audience. Their concern for being understandable and their selective and subjective methodology reminds us of Benedetto Croce's statement that "*where there is no narrative there is no history*" (White, 1990: 5).

Giriş

Tarih ve anlatı konusuyla uğraşanların çok iyi bildikleri ve William Shakespeare (ö. 1616) tarafından *Hamlet*'te kullanılan meşhur "*Kısalık bilgeliğin ruhudur*"¹ özdeyişi sözlü veya yazılı olsun kısa, net ve anlaşılır ifadeleri kullanabilmeyi bir erdem, bilgelik ve maharet işi olarak görmeyi ifade eder. Bu aynı zamanda öylesine zor bir iştir ki 17. yüzyılın büyük Fransız düşünürü Blaise Pascal (ö.1662) *Taşra Mektupları* (Lettres Provinciales)'nda "*Şu an elimdeki mektup onu kısaltacak kadar boş vaktim olmadığından çok uzun*" (Pascal, 1847: XVI. Mektup, 282) diyerek bir sözü ve metni rafine hale getirmenin maharet işi olduğuna dikkat çeker (Goldstein, 2013: 1).

¹ Hamlet 'deki karakterlerden Polonius'un kullandığı "*Brevity is the soul of wit*" (Shakespeare, 1866: ii.ii. 90.dize, 54.) ifadesindeki "wit" kelimesi bugün anlam değiştirip mizah ve mizahi zekayı ifade etse de o dönemde kelimenin esas anlamı "bilgelik"tir (Speake, 2015: 36).

Bugün sözlü ve yazılı anlatılarda görülen anlam buharlaşması, daha açık ifade etmek gerekirse, aforizmalara dayanan, ne biçim ne de içerik olarak bilgeliğe karşılık gelen, tam da çağımızın hastalığı olan geçicilik ve uçuculuğun anlamı sarmalmasına dayanan ifade ve anlatıdaki kısalığın aslında geçmişte her türlü anlatıda olması beklenen öğretici bir biçem olduğu pek çok kişiye şaşırtıcı gelebilir. Oysa ki, 16. ve 17. yüzyılda Shakespeare ve Pascal'ın anlatıda kısalıkla kastettikleri bilgeliğin anlamı ve retoriksel öneminin tarihi ve üzerindeki tartışmalar, bu çalışmada gösterileceği üzere Klasik döneme ve Ortaçağ'a kadar gider. Klasik Yunan ve Roma dünyasını bir kenara bırakırsak, Ortaçağ'da böylesine karmaşık tartışmaların yapılamayacağını düşünenler olduğu gibi, anlatının modern çağa ait bir teorik konu olduğunu, hele ki tarih söz konusu olunca Hayden White'ın postmodern tarih yazımında çığır açan çalışmalarıyla anlatının kurmaca niteliğinin (White,1990; White, 1975), bu anlamda da tarihsel metinlerin kurgusal boyutunun tartışılmasının tarih yazıcılığında yeni bir eğilim olduğu da zannedilebilir.

Oysa bu çalışmada ortaya konacağı üzere, anlatı üzerine düşünme ve tarihsel gerçekliği etkili bir biçimde sunmada, anlatının üstlenmesi gereken işleve dair Ortaçağ Avrupa kroniklerinde ve diğer yazılı metinlerde bolca örnek görülebilir. Bu örnekler içinde anlatıda kısalık/özlük kavramına vurgu, en başlarda yerini almaktadır. Fakat geçmişteki anlatı kaynaklarında kısalık yöntemi bilinmesine karşın tarihsel anlatı kaynakları üzerinde çalışan birçok tarihçi tarafından bu konunun pek irdelenmemesi oldukça ilginçtir. Bu çalışma, bu anlamda tarihsel literatüre yeni bir katkı sunmayı da hedeflemektedir.²

İlk cümleden de anlaşılacağı üzere, bu makalenin konusu oldukça kapsamlı bir mesele olan tarih ve anlatı arasındaki ilişkinin küçük ama önemli bir kısmına dayanıyor. Ortaçağ tarihçileri anlatıda *brevis* yani kısalık/özlük sorununa neden önem vermişlerdir? Bir başka deyişle, farklı tarihçilerin eserlerinde anlatının kısa olması gerektiği vurgusu niye bu kadar öne çıkmıştır? Bu sorular etrafında yapılacak tartışma, Ortaçağ tarihçilerinin kısalık/özlük ilkesine dayanarak okuyucu kitesini, her ne kadar sınırlı bir kitleden bahsediyorsak da, dikkate

² *Brevis* yani kısalık konusundaki bazı önemli çalışmaları kısaca belirtmek gerekir. Ortaçağ'da kısalık meselesi hakkındaki teorik ve edebi tartışmaları "Brevity as An Ideal of Style" başlıklı bir bölümle değerlendiren Ernst Robert Curtius (2013). *European Literature and the Latin Middle Ages* (Princeton: Princeton University Press) 487-494., tarih metinlerinde *brevis* sorununa değinen ve bu makaledeki fikirlerin tetikleyicisi olan Metthew Kempshall (2011). *Rhetoric and the Writing of History* (Manchester: Manchester University Press), 317-18, 321-27. Ortaçağ anlatı metinlerinde uzunluk meselesini gündeme getirerek böylece kısalık problemini de tartışan William W. Ryding (1971). *Structure in Medieval Narrative* (The Hague: De Gruyter), 62-114.

aldıklarını, bu ilke aracılığıyla geçmişte yaşanan hakikati tarihsel gerçeklik alanında anlaşılır biçimde sunmayı hedeflediklerini ve sıkıcı olacakları kaygısıyla okuyucuyu hem keyif alarak okumaya hem düşünmeye sevk etmek istediklerini ortaya koyacaktır.

Brevis Kavramını Historia- Veritas İlişkisi Üzerinden Anlamak

Ortaçağ Avrupa tarihçisinin tarihsel anlatıda kısıklık probleminden ne anladığını açık bir biçimde değerlendirebilmek için tarihsel bilginin nasıl sınıflandırıldığını anlamak gerekmektedir. Tarihsel gerçekliğin ve tarihsel bilginin Ortaçağ Avrupa tarihçisi için ifade ettiği anlam bizi böylece tarihsel bilginin inşa edildiği anlatı zeminine ve bu zemini oluşturan anlatı unsurlarına götürecektir. Bunun için elimizdeki birincil malzeme, modern metinlere kıyasla oldukça kısıtlı görünse de birçok çıkarım yapmayı mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda, Ortaçağ Avrupa'sında tarihsel gerçekliğe dayalı bir anlatı modeli kurma konusunda teorik bir yaklaşım aramaya kalktığımızda bakmamız gereken Erken Ortaçağ'ın üretken din adamı Sevilla'lı Isidorus (ö. 636)'un *Kökenler/Etimolojiler* (Etymologiae) adlı eseridir. Isidorus tarihin türlerinden bahsederek (De Generibus Historiae) tarihsel anlatı kurulurken neyin gerçeklikle ilişkisinin olduğuna neyin gerçeklik dışında bırakılması gerektiğine dikkat çeker. Bunun için de Cicero (ö. M.Ö 43) gibi klasik dönem düşünürlerini takip ederek üçlü bir ayırım ortaya koyar: Tarih, olası anlatı ve masal (Bietenholz,1994: 59-60, 146). Isidorus için *“tarihler meydana gelmiş ve yapılmış işleri”* (Isidore of Seville, 2006: 67; Woolf, 2011: 118) ifade eder. Tarihin dışında kalan ve ikincil düzeyde itibar edilmesi gereken şey ise olası anlatı diye çevirebileceğimiz *argumentum*'dur. Olası anlatı *“gerçekleşmemiş olsa bile gerçekleşmiş olabilecek şeylerdir”* (Isidore of Seville, 2006: 67; Woolf, 2011: 118). Üçüncü düzeyde ise tarih ve olası anlatı dışında gerçeklik alanının dışına itilen masal kavramı gelir. Masal (fabula) *“olmamış ve olamayacak işlerdir çünkü doğaya aykırıdır”* (Isidore of Seville, 2006: 67; Woolf, 2011: 118).

Sevilla'lı Isidorus'un tarihsel gerçeklikle anlatı arasında kurduğu bağıntıda, Isidorus'un kendinden önceki Cicero ve Aziz Augustinus (ö.430) gibi isimlerin de zihnini her daim meşgul etmiş olan, tarih yazımının da tabii olarak ne geçmişte ne de bugün içinden çıkamadığı hakikat sorunu aşikârdır (Kempshall, 2011: 350-427). Hristiyan düşüncesinin Tanrı ve tanrısal vahyin süzgecinden geçen şeyleri hakikat olarak tanımlaması, doğada olan diğer bütün şeylerin hakikatini ikincil düzeye indirmiştir. Özellikle Aziz Augustinus'un Platoncu düşüncenin etkisiyle

mutlak hakikatin bilgisine ancak Tanrısal aydınlanma ve esinle ulaşılabileceği düşüncesi, ilahi niteliğe sahip olmayan şeylerin hakikat kategorisinde değerlendirilemeyeceği gibi bir soruna da sebep olmuştur (Kempshall,2011: 369-388). Isidorus da tabii olarak Hristiyan düşüncesinin hakikate ilişkin bu yaklaşımını benimsemiştir. Ancak, hakikat (veritas) ile doğru olan (verus) arasında ayrıma giderek hakikatle ondan türeyen doğru arasında bir hiyerarşi oluşturmuştur (Isidore of Seville, 2006: 230; Beer, 1981: 10-11). Tarihsel gerçeklik alanını hakikatin altına yerleştirmek, tarihsel bilginin doğruluğunu da mümkün kılacaktır. Böylece, tarihsel bir anlatının hakikat üzerine inşa edilmesinin onu gerçek bir tarih metni haline getireceğini düşünen Isidorus için geçmişe ait bilginin doğaya aykırı olmaması, onu hakikatle ilişkilendirmeye yeter. Isidorus doğaya aykırı olmama ölçütünü temel alarak tarihsel anlatıyla gerçeklik arasında bağlantı kurmaya çalışır. Olası anlatı kavramı da olay gerçekleşmemiş olsa bile gerçekleşebilirlik potansiyeli taşıması nedeniyle tarihsel gerçekliğe yakın bir tür olarak kabul edilir.

Anlatı Stratejisi Olarak *Brevis*

Isidorus'un tarihin türleri ayrımı Ortaçağ Avrupa tarih yazımına hareket edeceği bir referans noktası sağlamıştır. Antikite'den beri devam edegelen tarihsel bilgi ve metne ilişkin epistemolojik ve biçimsel tartışma, Isidorus kanalıyla sonraki yüzyılların tarihçilerinin metinlerine de yansımıştır. Isidorus'un tarih türleri arasında kurduğu hiyerarşi, Ortaçağ tarih yazımında anlatıyı nasıl şekillendirmiştir? Tarihsel gerçekliğin alanı, geçmişte meydana gelen olaylar veya geçmişe ilişkin olgular ile sınırlandırılıyorsa, bu sınırlar dâhilindeki bütün malumat tarihsel gerçekliğe uygun olduğu kadar hitap edilen kitle için de anlaşılır kılınmalıdır. Bu durum anlatının tarihsel gerçeklik problemiyle iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Anlatının biçimsel bir konu olduğu doğrudur. Fakat belirttiğimiz üzere, tarihsel gerçekliğin inşası ancak anlatıyla mümkün kılınıbiliyorsa o zaman biçimin de en az öz kadar tarihsel bir mesele olması gerekmektedir. Anlatının işlevi onun kullanışlılığıyla bağlantılıdır ve tarihsel gerçekliğin inşa edildiği zemin olması dolayısıyla, tarih yazımının niteliğini kavramada vazgeçemeyeceğimiz bir unsurdur.

Anlatının tarihsel gerçekliği etkin biçimde aktarmaya yarayan bir biçim olması ve tarihin, nihayetinde yazılı bir anlatıyla gerçekliği sunma işlevine sahip olmasıyla birlikte tarihsel anlatının üç temel biçimsel özelliğinin bulunması gerektiği düşünülmüştür. Bu noktada Ortaçağ

tarihçilerini, edebiyatçıları ve düşünürlerini derinden etkileyen Romalı bilgelere başvurmak gerekmiştir. Anlatının tarihsel gerçekliği sunmada yararlanması gereken üç temel unsur, kısalık (*brevis*), sarahat, yani açık seçik olma (*lucida*) ve inandırıcılıktır (*probabilis*). Tarihsel bilgiyi aktarmak için anlatıda bulunması gereken bu üç unsur Cicero ve Quintilianus'un eserlerinde vurgulanmış ve gelecek nesillerdeki yazarlarca neredeyse tartışmasız kabul görmüştür (Kempshall, 2011: 316-318). Ortaçağ tarihçilerinin tarihsel bilgiyi inşa ederken yani anlatı zeminini kurgularken kullandıkları yöntemlerin en başında gelen kısalık/özlük (*brevis*), kelime anlamının çok ötesinde bir fonksiyona sahiptir ve anlatıda verilmek istenen mesajın niteliğini biçimlendirmesiyle de diğer iki unsurun alacağı şekli belirler. Çünkü geleneksel Ortaçağ tarihçisi, aktardığı tarihsel bilgiye hakikatin bir parçası olarak bakar ve hakikat temelinde öğretici, ahlaki bir ders vermeyi amaçlar. Bu nedenle, hakikat en öz şekliyle aktarılmalıdır. Öte yandan, kısalığa dayalı anlatı stratejisi Ortaçağ tarihçilerinin metne yaklaşımlarında antikite yazarlarıyla olan sürekliliklerini göstermeye yaradığı kadar, sonraki nesillerin yazarlarıyla benzerliklerini görmemizi de sağlayabilir.

Yine Sevilla'lı Isidorus'tan bahsedecek olursak, tarihin türlerini tanımlayan bilgenin *brevis* konusunda da yorumları vardır ve Ortaçağ düşünce dünyasındaki etkisini bu yönüyle de görmek mümkündür. Isidorus, *brevis*'in yazarken gerekli bir anlatı tekniği olduğunu düşünür, "genişletilmiş anlatının okuduklarımızdan akılda kalanların uzunluk nedeniyle unutulmasına sebep olacağını" (Wood, 1978: 90) ifade eder. Birçok konuda olduğu gibi anlatıda kısalık konusunda da Ortaçağ Avrupa düşüncesine katkı sağlayan Isidorus'un izinden giden Ortaçağ Avrupa tarihçileri, mesele üzerine düşünmüşlerdir. Bu bağlamda, kısalık/özlük kavramının Ortaçağ Avrupa tarih yazımında belirleyici bir unsur olduğunu tespit etmemizi olanaklı kılacak birincil malzeme oldukça fazladır ve bunların bir kısmı burada yorumlanıp tartışılacaktır. Fransız Ortaçağ tarih yazımına ilişkin çalışmalarıyla tanınan Gabrielle Spiegel, St. Denis Manastırı keşişlerinin *Büyük Fransa Kroniği* (*Grandes Chroniques de France*)'ni kaleme alırken her ne kadar buna çok uymasalar da klasik retorik geleneği çerçevesinde kısalık usulüne uymaya gayret ettiklerini belirtir (Spiegel, 1999: 88). Spiegel, eserinin başka bir yerinde daha somut bir örnek vererek 13. yüzyıla ait *Vie de Saint Denis* isimli eserin kısa yazılmasının bilinçli bir tercih olduğuna dikkat çeker. Eserin anonim yazar/yazarları, St. Denis Manastırı'na Aziz'in yaşam öyküsü hakkında bilgi edinmek için geleceklere izahatta bulunacak bir eseri kullanışlı kılmak için kısa ve Latince yerine de ana dilde kaleme almışlardır (Spiegel, 1999: 148).

Spiegel'in verdiği örnekler klasik dönem yazarlarıyla Yüksek Ortaçağ Fransa'sındaki rahipler arasında metne yaklaşım konusunda süreklilik olduğunu göstermesinin yanı sıra Ortaçağ tarih anlatısında biçimsel kaygının rolünü anlamamıza da yaramaktadır.

Modern bir Ortaçağ tarihçisinin, çalıştığı kroniklere ilişkin bu yargısı bizzat kronik yazarının kendi ifadesine dayanan başka örneklerle de desteklenebilir. 14. yüzyıla ait bir kronik olan *Scalacronica*'nın şövalye yazarı Thomas Gray (ö.1369), 1355 yılında Edinburgh Kalesi'nde hapisken birçok kronik okuduğunu, bunun neticesinde de kronik kaleme almaya ve Büyük Britanya kronikleriyle İngilizlerin geçmişte yaptıklarını daha kısa biçimlerde yazıya dökmeye karar verdiğini belirtmektedir (Spence, 2013: 33-34). Gray kısalık tercihini açık biçimde ifade etmese de kendisinin eğitilmiş ve geleneğe hâkim birisi olduğu (Spence, 2013: 33-34; Gransden, 1982: 93-94) düşünüldüğünde bu tercihinin klasik anlatı biçimi anlayışıyla ilintili olduğu iddia edilebilir. Bir başka örnek ise yine Fransa'dan ve daha geç tarihlidir. Geç tarihli bir örnek olması da klasik gelenek ve buradan Ortaçağ'a aktarılan anlatı biçimi mirasının devamlılığını görmemiz açısından değerlidir. 15. yüzyıl Fransız tarihçisi Enguerrand de Monstrelet (ö.1453) yazdığı kroniğin muhtelif yerlerinde kısalık/özlük metoduna başvurduğundan ısrarla bahsetmektedir. Örneğin, VII. Charles (ö.1461)'in Yüzyıl Savaşları esnasında İngilizlerden aldığı bölgelerden kısaca bahseden ve uzunca bilgi vermenin anlatıyı biçimsizleştireceğini düşünen yazar, klasik kısalık yönteminin bilincinde olarak "*Kral Charles'a askeri harekâtında birçok büyük kasaba ve kale teslim oldu ki, bunların detaylarını kısalık namına atlayacağım.*" (Monstrelet, 1867: 557, 478, 38, 169) diye yazar.

Buraya kadar sıraladığımız örnekler, anlatıda kısalığın farklı çevrelerden gelen kronik yazarları tarafından anlatı stratejisinin olmazsa olmaz bir unsuru olarak benimsendiğini gösterir. Ancak bahsi geçen örnekler, anlatıda kısalığın biçimsel olarak gerekliliğini gösterecekler de neden tarih yazma anlayışının tam ortasında yer alması gerektiğini açıkça ortaya koymazlar. Bu anlamda, tarihsel anlatıda kısalık/özlüğü yöntemsel bir sorun olarak değerlendiren ve ağırdalı dille yazan tarihçileri açık biçimde eleştiren, bu nedenle de tarihyazımsal bir tartışma ortaya koyan Thomas Burton (ö. 1437)'un konuya ilişkin ifadelerine bakmak yararlı olacaktır. Yorkshire'daki Meaux Manastırı'nın başrahibi olarak görev yapan Burton, *Meaux Manastırı Tarihi* (Chronica Monasterii de Melsa) adlı eserinde mezkûr manastırın tarihi zenginliği ve burada birçok mümtaz şahsiyetin görev yaptığı bilinmesine karşın Manastır'daki keşişlerin ilgisizliği nedeniyle bu mirasın unutulmaya yüz tuttuğunu, Manastır tarihinin ve geçmişteki

büyük din adamlarının tarihte hak ettiği konumu edinmesi için böyle bir eser kaleme alınması gerektiğini belirttikten sonra kısalık/özlük temelli bir anlatı stratejisinin gerekliliğine vurgu yaparak şöyle demektedir:

Bulduğum uzunca yazılmış olan her ne varsa kısalttım ve bulduğum her ne belirsiz ve muğlak olan varsa daha anlaşılır şekilde açıkladım... Birisi, eğer, benim anlatımdaki kısalıktan veya yazı biçimindeki kabalıktan ve işlenmemişlikten rahatsızlık duyup rencide olursa, herhangi bir kimsenin kendi usulüne göre böyle bir kitap yazmasını engelleyecek bir şey olmayacaktır; dahası, o bu kitapta çok daha anlaşılır biçimde anlatılan hakikate oranla bunu çok daha kolay bir şekilde yapabilir (Coulton, 2013: 147).

Burton'un ifadeleri anlatıda kısalık tercihinin yönlemsel boyutunu gözler önüne serer. Metni belirsizliklerden arındırmak, olabildiğince anlaşılır kılmak, bunu yaparken ağıdalı sözcüklerden kaçınmak ve böylece hakikati bütün açıklığıyla ortaya koymak tarihçinin görevi olarak tanımlanır. Bunu yapmak ise hiç kolay değildir. Burton'un ima ettiğine göre kolay olan; olguları, ağıdalı bir dille, hakikati yansıtacak biçimde filtreden geçirmeden sunmaktır. Burton'un hakikat vurgusu Ortaçağ tarihçisinin kendi metnini hakikatle ilişkilendirmesi açısından da dikkate değerdir. Daha önce belirttiğimiz üzere, hakikat ile hakikatten türeyen doğrular ki, tarihsel gerçekler bunu ima eder, arasında bir hiyerarşi vardır. Ortaçağ Hristiyan Dünyası'nın dini düşünceyle çevrelenmiş tarihçileri de bunun farkında olarak, gözle gördükleri, muteber kabul ettikleri veya belgelere dayanan bir tarih yazım biçiminin hakikati sunacağını düşünmüşlerdir. Muteber kaynaklardan gelen bilginin anlatıda kısalık stratejisiyle sunulması da hakikatin en güzel biçimde sunulması anlamına gelecektir.

Öte yandan, tarihsel bilgiyi hakikatle ilişkilendiren Ortaçağ tarihçisinin, bir anlatıcı olarak hitap ettiği okuyucu kitlesini de göz ardı etmeyecek bir hassasiyete sahip olduğu görülür. Tam da bu noktada kısalık/özlük kaygısı anlatıda biçimin içeriği belirlemesine neden olur. Anlatıda kısalığın muhtemelen okuyucu kitlesinin ilgisini canlı tutmak için gerekli olduğunu düşünen II. Konrad (ö.1039)'ın özel papazı (chaplain) olan ve onun 1026 yılında gerçekleştirdiği Kuzey İtalya Seferi'ni *İmparator II. Konrad'ın İşleri* (Gesta Chuonradi II Imperatoris) adlı eserinde işleyen Wipo (ö. 1048), anlatısının kimi yerlerinde neden uzun uzadıya açıklamalar ve tasvirler yapmadığını belirtme ihtiyacı hissetmiş ve kısalığı bir anlatı stratejisi olarak okuyucuyla ilişkilendirmiştir. Wipo şöyle der:

Çok kısa yazdık. Şayet bir şeyi atladıysak ve onu tamamen el sürmeden bıraktıysak, o şey hakkında hiçbir şey duymadığımıza inanın. Bununla birlikte, şayet, konuların gerektirdiği ehemmiyete nazaran daha kısa bir şey söylenmişse, bunu okuyucuya kolaylık sağlam (commoditas) için yaptığımızı bütün içtenliğimizle ifade ederiz (Kempshall, 2011: 318)

Bu ifadelerden, Wipo'nun anlatıyı biçimlendirirken ne kadar titiz davrandığı aşikârdır. Duymadığı, görmediği, hakkında tam anlamıyla malumat sahip olmadığı meseleleri bir kenara bırakan Wipo, eserinin anlaşılır bir biçime sahip olmasını önemsemektedir. Bunun için de okuyucunun beklentilerini karşılamanın gerektiğine inanır. Wipo'nun okuyucuya kolaylık sağlama adına anlatıyı kısa tutmaya yönelik yaklaşımı, tarihsel hakikati okuyucunun hoşuna gidecek, Nancy Partner'ın ifadesiyle "*ciddi bir eğlence*" (Partner, 1977) kılacak biçimde aktarma idealinin yansımasıdır. Kısalık, hakikat öz biçimde verilirken okuyucuyu memnun etmeye yönelik bir rasyonaliteyle perçinlenir. Daha önce bahsi geçen *Scalacronica* yazarı Thomas Gray, okuyucunun ilgisini canlı tutmaya yönelik bu yaklaşımın ipucunu vermektedir: "*her kim keyif almak ve bilgi sahibi olmak isterse*" (Spence,2013: 35) onun yazdığı kroniği okuyabilir.

Wipo ve Gray'de gördüğümüz anlatıda kısalık ile okuyucunun beklentisi ve memnuniyeti arasındaki ilişki vurgusu Fransız Benedikten keşiş Fleury'li Hugo (ö. 1118)'nun *Kilise Tarihi* (Historia Ecclesiastica)'ndeki öğretici ve ahlaki dersler içeren bir anlatının kısa olması gerektiği vurgusuyla birleşerek Ortaçağ tarih yazımında anlatı stratejisi olarak kısallığın, yazılan metinlerin odak noktasında olduğunu açıkça ortaya koyar. Hugo, *Kilise Tarihi*'ni ithaf ettiği Fatih William'ın kızı Kontes Blois'li Adela (ö. 1137)'ya yazdığı mektubunda Adela'nın erdemleri, eğitimi ve bilgeliği nedeniyle bu eserin ona ithaf olunması gerektiğini belirtir. (Lake, 2013: 180'den alıntı) Hugo, ilerleyen satırlarda, Adela'ya ithaf ettiği bu eserin "*muhtasar kısalıkta ince*" (Lake, 2013:180) bir eser olduğunu; Adela'nın, bu eseri okurken "*keyif almasını*" ve "*iyi işler yapmada yüreklenmesini*" (Lake, 2013: 180) istediğini ifade eder.

Anlatıda kısalık, eğlendirme veya keyiflendirmeye, öğretici olmanın bir aradallığını gördüğümüz bu ithaf bölümünde Hugo, aslında anlatıda kısalıkla ilgili zihnini meşgul eden bir soruna da işaret eder: "*Muhakkak bu belirsizlik ve anlaşılmazlık kısalık/özlükle yan yana olduğu için bu zahmetli bir görevdir ve eserde açık olmaya çalışıyorum ve öz olanı vermeye*

gayret ediyorum” (Lake, 2013: 180). Hugo, bu noktada anlatıda kısıklık idealinin içinde anlaşılma tehlikesi barındırdığını da ima etmektedir. Eğer yazar, metinde vermek istediği mesajı açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edemezse okuyucuyu ikna edemeyerek başarısızlığa da uğrayacaktır. Ama her ne kadar Hugo bu soruna dikkat çekse de bir tarihçi/yazarın görevinin mesajı kısa ve özlü olarak vermek olduğu düşüncesinden vazgeçmez. Fleury’li Hugo, Wipo’ya benzer şekilde okuyucunun, okuduğu metni kolayca anlayabilmesi amacıyla kısıklık yöntemine başvurduğunu belirtir. Kısıklık konusunda aktardığımız ifadelerin hemen akabinde *“eğitilmiş ve eğitimsiz”* her kesimden insanın faydalanabileceği bir eser ortaya koyduğunu da belirtir (Lake, 2013: 181).

Sonuç

Anlatıda kısıklık ve onun bilgeliğin yansıması olduğu görüşü, Ortaçağ Avrupa’sında herkes tarafından kabul gören bir görüş değildir. Örneğin, Angevin tarihçi Ralph Diceto (ö. 1202), kendi tarih eserlerini yazarken *“belirsiz ve anlamsız bir kısıklık”* ortaya çıkarmak istemediğini belirterek, anlatıda netlik adına daha detaylı bilgi vermektense yana bir tavır takınır (Gransden, 1992: 138). Bu tutum bize Fleuryli Hugo’nun Adela’ya ithaf mektubundaki kaygısını hatırlatır. Ancak, yine de bir anlatı stratejisi olarak kısıklık, hakikati tarihsel gerçeklik alanında öğretici ve ahlaki amaçlarla sunmayı amaçlayan, okuyucuyu eğitmek ve düşündürmek isteyen Ortaçağ tarihçisini cezbeden, biçimin içeriği şekillendirmesini sağlayan bir yöntem olarak özgün bir yere sahiptir. Bu bağlamda, anlatıda biçimi geçmişin bilgisini aktarmada içeriği belirleyecek düzeyde önemseyen Ortaçağ tarihçisi için anlatı stratejisi olan kısıklık, tarih yazma anlayışının olmazsa olmazı haline gelmiştir. Tarihsel anlatıda biçime verilen önem ve kısıklık/özlük yönteminin retoriksel yönü, her ne kadar kısıklığın anlam ve işlevi zaman içinde değişmiş olsa da Ortaçağ tarihçilerinin Antik dönem mirasıyla gelecekteki tarihçilik arasında köprü kurma vazifesi gördüklerini ve tarihyazımının tarihsel seyri içinde kendi özgünlüklerini yaratabildiklerini de gösterir. Öte yandan, kısıklık/özlük sorunu ve anlatının işlevi, tarih ve anlatı arasındaki ilişkiye dair daha genel bir çıkarım yapma ihtiyacımızı tetikleyerek bizi büyük İtalyan tarih filozofu Benedetto Croce (ö. 1952)’nin anlatı biçiminin, anlatıda seçilen malzemenin ve

anlatının öznel hususiyetlerinin tarihsel malzemeye şekil vermesini ifade eden “*Anlatının olmadığı yerde tarih yoktur.*” (White, 1990: 5) cümlesini düşünmeye sevk eder.

Kaynakça

- Beer, J.M.A. (1981). *Narrative conventions of truth in the Middle Ages*. G eneve: Librairie Droz S.A.
- Coulton, C.G. (2013). *Social life in Britain from the conquest to the reformation*. London: Routledge.
- Curtius, E.R. (2013). *European Literature and the Latin Middle Ages*, with a new introduction by Colin Burrow. Princeton: Princeton University.
- George, C.W. ve Wright, W.A. (1866). *The works of William Shakespeare: Vol VIII*. London: MacMillan.
- Goldstein, L. (2013). Introduction. L. Goldstein (Eds.), *Brevity* (s. 1-17). Oxford: Oxford University.
- Gransden, A. (1992). Prologues in the historiography of twelfth-century England. A. Gransden. *Legends, Traditions and History in Medieval England*, (s. 125-151). London: The Hambledonı.
- Gransden, A. (1982). *Historical writing in England II: c. 1307 to the early sixteenth century*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Kempshall, M. (2011). *Rhetoric and the writing of history*. Manchester: Manchester University.
- Lake, J. (Ed.). (2013). *Prologues to ancient and medieval history: A reader*. Ontario: University of Toronto.
- Partner, N.F. (1977). *Serious entertainments: The writing of history in twelfth-century England*. Chicago: University of Chicago.
- Pascal B. (1847). *The provincial letters*. ( ev.). T. M’Crie. Edinburgh: J. Johnstone.
- Ryding, W.W. (1971). *Structure in medieval narrative*. The Hague: De Gruyter.

- Speake, J. (Ed.). (2015). *Oxford dictionary of proverbs*. Oxford: Oxford University.
- Spence, J. (2013). *Reimagining history in Anglo-Norman prose chronicles*. Woodbridge: York Medieval.
- Spiegel, G. (1999). *The past as text: The theory and practice of medieval historiography*. Baltimore: The Johns Hopkins University.
- The Chronicles of Enguerrand de Monstrelet, Vol: 1.* (çev.) T. Johnes, ESQ. (1867). London: Geroge Routledge and His Sons.
- The Etymologies of Isidore of Seville.* (çev.) S. A. Barney, W.J. Lewis, J.A. Beach, ve O. Berghof. (2006). Cambridge: Cambridge University.
- White, H. (1990). *The content of the form: Narrative discourse and historical representation*. Baltimore: The Johns Hopkins University.
- White, H. (1973). *The historical imagination in nineteenth-century Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins University.
- Wood, J. (2012). *The politics of identity in Visigothic Spain: Religion and power in the histories of Isidore of Seville*. Leiden: Brill.
- Woolf, D. (2012). *Tarihin küresel tarihi*. M. Moralı (Çev.). İstanbul: Alfa.